

Dr LAZAR ĐUROVSKI

Titov doprinos u stvaranju i izgradnji narodne vlasti u narodnooslobodilačkom ratu

Stvaranje i izgradnja nove narodne vlasti bilo je jedno od osnovnih pitanja strategije narodnooslobodilačkog pokreta u narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji 1941—1945. godine. U okviru toga, stvaranje narodnooslobodilačkih odbora i njihovo postepeno prerastanje i međusobno povezivanje u jedinstveni sistem narodne vlasti jedna je od suštinskih promena nastalih u toku narodnooslobodilačkog rata u Jugoslaviji. U tim složenim procesima stvaranja i razvoja narodnooslobodilačkih odbora i u izgradnji nove revolucionarne demokratske narodne vlasti u celini izuzetan je bio doprinos Josipa Broza Tita. Naime, u uslovima oslobodilačkog rata i revolucije oživotvorena je njegova vizija republike — povezivanjem borbe za socijalno i nacionalno oslobođenje, izgradnjom Jugoslavije na federativnim i demokratskim osnovama i njenim definitivnim uobličavanjem kao zajednice ravnopravnih naroda i narodnosti.

1. Stvaranje i osnovne karakteristike razvoja narodnooslobodilačkih odbora

Značaj i ulogu Komunističke partije Jugoslavije i Josipa Broza Tita u stvaranju i razvoju narodnooslobodilačkih odbora potvrđuju brojna pitanja koja jasno i najneposrednije ukazuju na suštinu ideje

o narodnooslobodilačkim odborima i na koji način je izgrađivana koncepcija nove, revolucionarne demokratske narodne vlasti u najširem smislu. Ta ideja je, prema razvoju narodnooslobodilačke borbe, uspešno „pretakana” u norme, odnosno u poznate i često spominjane propise (Februarski, Septembarski i drugi). Pri tome se moraju uzimati u obzir Zaključci Savetovanja u Stolicama, članak Edvarda Kardelja „Narodnooslobodilački odbori moraju postati istinski privremeni nosioci narodne vlasti”, Fočanski i Krajiški propisi. Radi se, naime, o dokumentima (i tekstovima) u kojima je data fizionomija narodnooslobodilačkih odbora, sadržani osnovni principi organizacije, načina konstituisanja i rada i navedeni njihovi zadaci. U njihovom koncipiranju i konačnom uobličavanju naročito je značajan Titov doprinos. Neki od njih, koji su doneseni u obliku naredaba Tito je i potpisivao u svojstvu vrhovnog komandanta.

Organizovano stvaranje narodnooslobodilačkih odbora

Stvaranju narodnooslobodilačkih odbora pristupilo se organizovano od samog početka oslobodilačke borbe, a u tome je bila naglašena uloga KPJ i Josipa Broza Tita. U stvari radilo se o svesno usmerenom procesu, jer rukovodstvo Partije bilo je svesno da „narodnooslobodilačka borba ne bi bila tako uspešna da jugoslovenske radne mase nisu u njoj videle, osim perspektive pobede nad fašizmom, perspektivu pobede nad starim i omrznutim buržoaskim poretkom u Jugoslaviji, nad sistemom klasne eksploatacije i nacionalnog ugnjetavanja.”¹

Rukovodstvo narodnooslobodilačkog pokreta, s Titom na čelu, bilo je od prvih dana stvaranja slobodnih teritorija svesno potrebe za organizovanjem narodnooslobodilačkih odbora.² Ono je jasno postavljalo zadatke i njihove organizacione forme, vodeći računa o konkretnim uslovima. Stvaranje narodnooslobodilačkih odbora, prema Titovim rečima na Petom kongresu KPJ, „omogućilo je uspešno vođenje neprekidne borbe kroz četiri godine. Baš stvaranje takve narodne vlasti omogućilo je da su sačuvane tekovine velike oslobodilačke borbe.”³

¹ Josip Broz Tito, *Sabrana djela*, knj. 13, IC „Komunist”, BIGZ, „Naprijed” Zagreb, 1982, str. 99.

² Videti: V kongres Komunističke partije Jugoslavije, „Kultura”, Beograd 1948, str. 137; Josip Broz Tito, *Naše oslobođenje je naše djelo*, „Vojno delo” br. 1/77, str. 27.

³ V kongres Komunističke partije Jugoslavije, str. 81.

Narodnooslobodilački odbori, dakle, nisu nastali slučajno, već na inicijativu rukovodstva KPJ i Titovu, koji su uočili njihovu neophodnost. Pri tome, oni nisu zaboravljali da istaknu i revolucionarnu inicijativu masa, koja je imala veoma važnu ulogu, budući da je taj oblik nove vlasti odgovarao njihovim potrebama i težnjama. U vezi sa rušenjem starih i stvaranjem novih organa narodne vlasti vidljivi su na samom početku oružanog ustanka u pojedinim krajevima Jugoslavije elementi samoinicijative osnovnih slojeva radnog naroda u rešavanju tog pitanja samoorganizovanjem i samokonstituisanjem, pri čemu se nije vodilo računa o formi koliko o suštini.

Za stvaranje i razvoj narodnooslobodilačkih odbora i izgradnju narodne vlasti u celini posebno je značajno Savetovanje u Stolicama, održano 26. septembra 1941. godine. Na njemu je, između ostalog, zaključeno da treba obezbediti proširenje baze ustanka stvaranjem narodnooslobodilačkih odbora, koji su nužnim razvitkom postali organi narodne vlasti. Savetovanje u Stolicama imalo je, kako je ocenio Tito u svom izveštaju na Petom kongresu KPJ, veliki značaj ne samo zbog rukovođenja operacijama partizanskih odreda u Jugoslaviji već i zato što je Partija zauzela jasno određenu liniju za stvaranje narodnooslobodilačkih odbora, kao garancije za uspeh narodnooslobodilačke borbe naroda Jugoslavije.

U najneposrednijoj je vezi sa Zaključcima Savetovanja u Stolicama i članak Edvarda Kardelja „Narodnooslobodilački odbori moraju postati istinski privremeni nosioci narodne vlasti“, objavljeno u „Borbi“ oktobra 1941, na čiju je sadržinu i značenje ukazivao i Tito u svom izlaganju na Petom kongresu KPJ 1948. godine.⁴ U tom članku, koji je imao direktivan karakter i bio napisan po nalogu Politbiroa CK KPJ i Josipa Broza Tita, bila je razrađena ideja o jedinstvenim organima narodne vlasti u Jugoslaviji i navedeni najvažniji zadaci narodnooslobodilačkih odbora u tom periodu. Taj članak je u to vreme unekoliko značio uopštavanje dotadašnje prakse i njeno usmeravanje u pravcu stvaranja jedinstvenih organa nove, revolucionarne demokratske narodne vlasti, a sadržao je suštinu koncepcije o narodnooslobodilačkim odborima. To je, po suštini, prvo pisano uputstvo o formiranju i zadacima organa narodne vlasti na području čitave Jugoslavije u toku narodnooslobodilačke borbe. Takav karakter imao je i redakcijski članak „Narodnooslobodilački odbori — organi narodne vlasti“, objavljen u „Borbi“ od 18. novembra 1941. godine.

Na osnovu Savetovanja u Stolicama i navedenog članka, u jesen 1941. bio je izgrađen čitav sistem narodnooslobodilačkih odbora —

⁴ Isto, str. 80.

seoskih, opštinskih, gradskih, sreskih i okružnih, a početkom novembra iste godine, na inicijativu Josipa Broza Tita, bio je obrazovan i Glavni narodnooslobodilački odbor Srbije.

Stvaranje i razvoj narodnooslobodilačkih odbora nedvosmisleno su potvrdili da je rukovodstvo Komunističke partije Jugoslavije, s Titom na čelu, uzimalo u obzir pouke i poruke Pariske komune i Sovjeta iz oktobarske revolucije, i da se rukovodilo saznanjima marksističke političke teorije o prirodi i zakonitostima organizovanja revolucionarne vlasti. Uvažavajući osobenosti narodnooslobodilačkog rata, Partija je koristila i ta istorijska iskustva i marksistički pristupila stvaranju narodnooslobodilačkih odbora i izgradnji narodne vlasti u celini.

Stvaranje organa narodne vlasti bilo je izraz konkretnih potreba oslobodilačke borbe i preduslov za njen uspešan razvitak. Jer, organi stare državne vlasti (sreska načelstva, stare opštinske uprave, žandarmerijske stanice i njima slične institucije), po svojoj društvenoj prirodi, odnosno klasnom karakteru, ustrojstvu i sastavu, nisu objektivno mogli da budu oslonac narodnooslobodilačkoj borbi. Na to je Tito podsećao i u svom izveštaju na Petom kongresu KPJ ističući da se stara vlast, zbog svoje uloge oruđa za ugnjetavanje naroda za vreme nenarodnih režima između dva svetska rata, kompromitovana zbog saradnje s okupatorom, već u prvim mesecima okupacije Jugoslavije brzo raspala ili stupila u službu okupatora i nastavila da deluje kao okupatorska i kvislinška.⁵ Tito je i u svom obrazloženju povodom donošenja Opšteg zakona o narodnim odborima iz 1946. godine naglašavao da su široke mase, organizovane u narodnooslobodilačke odbore, rušile već u prvim danima ustanka stari protivnarodni i izdajnički birokratski aparat stare Jugoslavije, koji je potpuno prešao na stranu okupatora, i na njegovim ruševinama izgrađivale novu narodnu vlast organizovanjem narodnooslobodilačkih odbora.⁶

Narodnooslobodilački odbori — istinski privremeni nosioci narodne vlasti

U poznatim, često citiranim dokumentima i pisanoj reči Josipa Broza Tita i drugih vodećih ljudi narodnooslobodilačkog pokreta ukazivano je na to da su narodnooslobodilački odbori u samom početku oružanog ustanka imali karakter privremenih, ali istinskih nosilaca narodne vlasti. Takvu kvalifikaciju nalazimo prvo u spomenutom direktivnom članku E. Kardelja od oktobra 1941, u

⁵ Isto, str. 86.

⁶ Opšti zakon o narodnim odborima, „Službeni list FNRJ”, Beograd, 1946, str. 111.

kojem su navedeni osnovni razlozi za stvaranje organa nove narodne vlasti i ukazano na njihovu prirodu i najvažnije funkcije.

Polazilo se od toga da prve začetke vlasti ne treba smatrati i konačnim formama buduće vlasti. Razvoj narodnooslobodilačke borbe potvrdio je ispravnost takvog stava u vezi s narodnooslobodilačkim odborima kao stvarnim, ali još uvek privremenim nosiocima narodne vlasti.

U revolucionarnom kontinuitetu i najužoj povezanosti sa Zaključcima Savetovanja u Stolicama i člankom od oktobra 1941. treba posmatrati i Fočanske propise od februara 1942, koji su imali izuzetan značaj za dalji razvoj narodnooslobodilačkih odbora i izgradnju narodne vlasti u celini. Na njihovo značenje, kao opštejugoslovenskih normi o lokalnim organima narodne vlasti na kojima se zasnivala izgradnja narodnooslobodilačkih odbora, ukazivano je, takođe, u više navrata. U njima, osim što je isticano da su narodnooslobodilački odbori privremeni nosioci narodne vlasti, koje je birao slobodno i neposredno narod, izražavan je jasan stav o budućim oblicima i organima vlasti. Jedino tako može i treba da se shvati ocena, navedena u Istoriji Saveza komunista Jugoslavije, da je nastanak i razvoj narodnooslobodilačkih odbora izražavao jednu od osnovnih osobenosti jugoslovenske revolucije.⁷ Stvaranjem lokalnih organa vlasti u praksi borbe okupljane su mase naroda i razvijana njihova svest o neminovnosti demokratskog društvenog preobražaja.

Prerastanje narodnooslobodilačkih odbora u stalne organe narodne vlasti

Donošenjem Krajiških propisa, septembra 1942, nastala je nova faza u razvitku narodne vlasti u Jugoslaviji.⁸ Ti propisi ne sadrže odredbu o narodnooslobodilačkim odborima kao privremenim organima narodne vlasti. Naprotiv, u njima je jasno rečeno da su narodnooslobodilački odbori organi narodne vlasti na oslobođenom području koje je birao neposredno i slobodno narod. Suštinska razlika između Fočanskih i Krajiških propisa je u tumačenju karaktera nove narodne vlasti, u njihovom tretmanu i shvatanju. Tu promenu objasnio je Tito u svom propratnom pismu, u kome je, kao vrhovni

⁷ Istorija Saveza komunista Jugoslavije, „Komunist“, „Narodna knjiga“, „Rad“, Beograd, 1985, str. 217.

⁸ Radi se, zapravo, o dve naredbe — o izborima narodnooslobodilačkih odbora i obrazovanju pozadinskih vojnih vlasti — koje je doneo Vrhovni štab i potpisao Tito kao vrhovni komandant. Fočanski propisi su važili samo kao uputstvo za rad narodnooslobodilačkih odbora, a Krajiški propisi su doneti u obliku naredbi i imali su pravno obavezujuću ulogu.

komandant, dostavio navedene naredbe Glavnom štabu za Hrvatsku, Operativnom štabu za Bosansku krajinu i Operativnom štabu Četvrte zone Slovenije. U njemu je objasnio karakter tih dokumenata i ukazao na konkretne zadatke u vezi sa njihovim sprovođenjem u život. On je, naime, isticao velike uspehe i stepen do kojeg se razvila narodnooslobodilačka borba u Jugoslaviji. Svi ti uspesi — i vojni i politički, kao i njihov unutrašnji i međunarodni značaj i njihov predvidivi dalji razvoj nametali su potrebu da se sa najvećom pažnjom pristupi organizovanju narodne vlasti na oslobođenim teritorijama. U vezi s tim, postavljao se zadatak političkog organizovanja oslobođene teritorije, produbljivanje i proširivanje uticaja narodnooslobodilačkog pokreta.

Već tada je Tito upozoravao da je karakter narodnooslobodilačkih odbora izmenjen i da nema više smisla naglašavanje njihove privremenosti kao organa vlasti. Obrazlažući novi stav Centralnog komiteta KPJ o narodnooslobodilačkim odborima, isticao je „da je konačno svršeno sa starim oblicima vlasti i da je sadašnja forma, koju je stvorio ustanak, ona klica iz koje će se razviti buduća vlast.”⁹

Narodnooslobodilačka borba se u 1942. godini bila toliko razvila da je to uticalo i na izmenu prirode narodnooslobodilačkih odbora. Oni se više nisu mogli smatrati privremenom vlašću kao u ranijoj etapi borbe, jer su se u praksi potvrdili ne samo kao nužni organi narodnooslobodilačke borbe nego ih je i narod prihvatio kao jedino moguće organe vlasti, tako da se nije moglo sumnjati u to da su postali jedino moguća forma državne vlasti.

Revolucionarna i klasna suština narodne vlasti oličene u narodnooslobodilačkim odborima

Među osnovna obeležja na koja su s razlogom ukazivali Tito i drugi vodeći ljudi narodnooslobodilačkog pokreta jesu revolucionarna i klasna suština narodne vlasti oličene u narodnooslobodilačkim odborima. Već u Fočanskim propisima naglašavano je njihovo svojstvo borbenih organa koji služe narodnooslobodilačkoj borbi.

Na politiku rukovodstva narodnooslobodilačkog pokreta u stvaranju i izgradnji narodne vlasti ukazuju i stavovi sadržani u Kardelevom direktivnom članku od oktobra 1941, a kasnije u Fočanskim i Krajiškim propisima. Naime, u tim dokumentima je ukazivano na to da narodnooslobodilački odbori nisu organi nijedne partije ili organizacije i da u njima treba da budu zastupljene sve političke

⁹ Josip Broz Tito, *Sabrana djela*, knj. 12, str. 38—39.

grupe i organizacije i ljudi koji su se opredelili za borbu protiv okupatora. Međutim, uprkos takvom gledištu i jasnoj liniji KPJ, ne znači da u praksi nije bilo i problema te vrste, tzv. partijskog predstavnništva u organima narodne vlasti u pojedinim mestima.¹⁰

To potvrđuje da je prilikom stvaranja i razvoja narodnooslobodilačkih odbora rukovodstvo narodnooslobodilačkog pokreta moralo voditi računa o klasnim, socijalnim i demokratskim interesima osnovnih slojeva radnog naroda i računati na njihovu podršku. Neposrednom brigom o kadrovskoj strukturi narodnooslobodilačkih odbora ono je nastojalo da u te organa budu izabrani ljudi koji su aktivno učestvovali u narodnooslobodilačkom pokretu.

Samoupravnim karakterom narodnooslobodilačkih odbora, jednim od suštinskih obeležja, trebalo je da se očuva revolucionarni kontinuitet u razvoju narodne vlasti — od narodnooslobodilačkih odbora, u prvim danima njihovog stvaranja, do osnivanja AVNOJ-a i zemaljskih antifašističkih veća narodnog oslobođenja. Prema Titovim rečima na Petom kongresu KPJ, tu vlast je činilo snažnom to što je bila istinski narodna, demokratska. Zbog toga su je naši narodi posle oslobođenja prihvatili kao trajni oblik vlasti u Jugoslaviji.¹¹ Naime, jedino se tako mogla izraziti i njihova samoupravnost. Narodnooslobodilački odbori su od samog postanka bili izraz novog društva — neposredni i narodu najbliži organi državne vlasti.

Uz narodnu armiju, kao oružanu silu revolucije, narodnooslobodilački odbori su bili jemstvo da se stara, ugnjetačka vlast kapitalista i monarhije neće vratiti. Tito je bio svestan da borba za oslobođenje zemlje ne može biti uspešna ako se, istovremeno ne razori stari aparat vlasti i ne zameni novom, revolucionarnom vlašću. Odnosno, nemoguće je bilo zamisliti uspešnu narodnooslobodilačku borbu bez jasne i odlučne orijentacije KPJ na stvaranje narodnooslobodilačkih odbora kao oblika i osnovnih organa nove, revolucionarne demokratske narodne vlasti.

Stvaranje narodnooslobodilačkih odbora i narodne revolucionarne armije značilo je, u stvari, povezivanje narodnooslobodilačkog rata sa socijalističkom revolucijom, sprovođenje u delo marksističke linije spajanja borbe za nacionalno oslobođenje s borbom za ciljeve radničke klase. Edvard Kardelj je, u vezi s tim, naglašavao da „iako socijalistička revolucija nije bila naš neposredni cilj u samom narodnooslobodilačkom ustanku, mi smo bili svesni da izvesni njeni re-

¹⁰ Petar Kačavenda, *Razvoj i aktivnosti narodne vlasti na velikoj slobodnoj teritoriji Jugoslavije u drugoj polovini 1942*, prilog objavljen u Zborniku radova „Istorija radničkog pokreta”, br. 5, 1968, str. 339—433.

¹¹ *V kongres Komunističke partije Jugoslavije*, str. 84.

volucionarno-demokratski i socijalni vidovi postaju uslov jačanja ustanka i da tu revoluciju uslovljava, priprema i podstiče ceo niz faktora u samom narodnooslobodilačkom ratu". I dalje da se „u narodnooslobodilačkom ustanku istovremeno odvijao i sa tim ustankom ispreplitao i revolucionarni proces dubokih društvenih prestrojanja koja su, u krajnjem rezultatu, socijalističku revoluciju činila neminovnom i pobedonosnom. Stvaralačka uloga Tita u narodnooslobodilačkom ratu je, između ostalog, i u tome što je znao da otkriva oba ta elementa u zbivanjima u našoj stvarnosti i što je na takvim saznanjima pokretao inicijativu za akciju koja je odgovarala uslovima u kojima smo se mi, jugoslovenski komunisti i radnička klasa, u datom trenutku morali boriti.”¹²

Međusobno povezivanje i izrastanje narodnooslobodilačkih odbora u jedinstveni sistem narodne vlasti

Za narodnooslobodilačke odbore i njihov razvoj bilo je karakteristično ne samo prerastanje iz privremenih u stalne i istinske organe narodne vlasti već i njihovo međusobno povezivanje i izrastanje u jedinstveni sistem nove, revolucionarne demokratske narodne vlasti. U funkciji tog i takvog povezivanja u okviru širih područja i Jugoslavije kao celine bila su, pre svega, zemaljska antifašistička veća narodnog oslobođenja i AVNOJ, osnovani krajem 1942. i 1943. godine. Za te procese, značajne za period koji analiziramo, bile su vezane mnoge aktivnosti Josipa Broza Tita, ne samo u stvaranju i razvoju narodnooslobodilačkih odbora već i centralnih organa vlasti u Jugoslaviji.

Sazivanje AVNOJ-a, krajem novembra 1942, snažno je uticalo na dalji razvitak oslobodilačke borbe, na dalje jačanje i izgrađivanje jedinstvenog sistema organa narodne vlasti i na formiranje odgovarajućih organa, odnosno predstavničkih tela u pojedinim delovima Jugoslavije. Bio je to podsticaj za politički razvoj koji je, uporedo sa novim vojnim uspesima, pripremao temelje nove države. Sazivanje AVNOJ-a bilo je izuzetno značajno i za razvoj narodnooslobodilačkih odbora i njihovo međusobno povezivanje i izrastanje u jedinstveni sistem nove, revolucionarne demokratske narodne vlasti, i presudan korak u stvaranju i izgradnji nove države još u toku narodnooslobodilačkog rata.

¹² Edvard Kardelj, *Politička i vojna strategija narodnooslobodilačkog ustanka i socijalističke revolucije u Jugoslaviji i Titova stvaralačka uloga u njenom koncipiranju i realizovanju*, „Vojno delo”, br. 2/77, str. 8—9.

Narodnooslobodilački odbori činili su osnovu iz koje je izrastala i izgrađivala se nova narodna vlast — od mesnih narodnooslobodilačkih odbora do AVNOJ-a. Od samog početka oružanog ustanka Tito i rukovodstvo narodnooslobodilačkog pokreta u celini imali su jasnu viziju stvaranja i izgrađivanja jedinstvenog sistema narodne vlasti, zasnovanog na narodnooslobodilačkim odborima kao njegovoj stalnoj i jedinoj osnovi. Postojanje više nivoa tih odbora — mesnih, opštinskih, sreskih i okružnih — međusobno povezanih preko zemaljskih antifašističkih veća narodnog oslobođenja i AVNOJ-a u jedinstveni sistem narodne vlasti, kao i način njihovog konstituisanja i uređivanja međusobnih odnosa, jedno je od bitnih obeležja u stvaranju i izgradnji narodne vlasti u narodnooslobodilačkom ratu.

U tom periodu rukovodstvo narodnooslobodilačkog pokreta, s Titom na čelu, posvećivalo je veliku pažnju stvaranju i izgradnji pozadinskih vojnih vlasti, njihovoj organizaciji i funkcionisanju, uređivanju međusobnih odnosa i naročito, odnosima i tesnoj saradnji između njih i narodnooslobodilačkih odbora. Na to se odnosila posebna naredba o obrazovanju pozadinskih vojnih vlasti, jedan od dokumenata Krajiških propisa. Kasnije, 8. januara 1943, ta naredba je promenjena — Vrhovni štab, s potpisom Tita, doneo je novu naredbu o obrazovanju i ustrojstvu vojnih vlasti u pozadini.

2. Titova ideja o stvaranju centralnog organa narodne vlasti u Jugoslaviji

Osim aktivnosti vezanih za stvaranje narodnooslobodilačkih odbora, kao oblika i osnovnih organa narodne vlasti, Tito se od samog početka oružanog ustanka zalagao i za osnivanje jednog centralnog organa narodne vlasti u Jugoslaviji. Moglo bi se konstatovati da je **njegova ideja o stvaranju takvog organa** ponikla zajedno sa idejom o pokretanju ustanka i revolucije.

Još u avgustu 1941. Tito je pokrenuo pitanje stvaranja centralnog organa narodne vlasti u Jugoslaviji, koji bi predstavljao narodnooslobodilački pokret u zemlji i u inostranstvu. To se vidi iz depeše od 23. avgusta 1941, koju je poslao Izvršnom komitetu Komunističke internacionale, u kojoj je, između ostalog, rekao: „Mi pripremamo stvaranje Narodnog komiteta oslobođenja u koji će ući poznati predstavnici raznih demokratskih struja zajedno sa našim ljudima. To će biti neka vrsta narodne centralne vlasti. Izdaće proglas narodu sa pozivom na opštu borbu.”¹³

¹³ Josip Broz Tito, *Sabrana djela*, knj. 7, str. 94.

Iz depeše se vidi da je Tito taj najviši organ u to vreme nazvao Narodni komitet oslobođenja. Suština njegove zamisli bila je u tome da taj organ treba da bude narodna vlada. Iako ta njegova ideja nije oživotvorena zbog međunarodnih okolnosti i stava Izvršnog komiteta Komunističke internacionale, ona potvrđuje rešenost rukovodstva narodnooslobodilačkog pokreta, od samog početka oružanog ustanka, da čini veće revolucionarne promene u našem društvu.

Iz Titovog izlaganja na Petom kongresu KPJ 1948. godine takođe se vidi da se rukovodstvo narodnooslobodilačkog pokreta i u pregovorima sa Dražom Mihailovićem, u jesen 1941, zalagalo za to da se, osim lokalnih narodnooslobodilačkih odbora, stvori Centralni narodnooslobodilački odbor za čitavu oslobođenu teritoriju.¹⁴

Iako 1941. godine nije osnovan Narodni komitet oslobođenja, Tito nije odustao od te svoje zamisli. Centralni komitet KPJ i Vrhovni štab i dalje su se zalagali za stvaranje jednog centralnog organa narodne vlasti za celu zemlju. To nedvosmisleno potvrđuje pismo koje je Tito 8. aprila 1942. uputio Centralnom komitetu KPH, u kojem se, između ostalog, kaže: „Povežite se sa svim poštenim HSS-ovcima i SDS-ovcima, stvarajte zajedno sa njima narodnooslobodilačke odbore i predložite nam od tih ljudi nekolicinu koji bi u ime hrvatskog naroda mogli ući u jedan centralni narodnooslobodilački odbor Jugoslavije.”¹⁵ To znači da su rukovodstvo narodnooslobodilačkog pokreta i Tito, u vreme dok su se nalazili u Foči, nastavili da rade na oživotvorenju zamisli o osnivanju jednog centralnog organa vlasti. Međutim, u tim Titovim inicijativama mogla se uočiti i značajna evolucija u odnosu na njegovu prvobitnu verziju. Dok je u avgustu 1941. mislio na osnivanje Narodnog komiteta oslobođenja, u aprilu 1942, prilikom ponovnog pokretanja tog pitanja, zalagao se za osnivanje Narodnooslobodilačkog odbora Jugoslavije.

Ta zamisao nije ostvarena u proleće 1942, pre svega, zbog opšteg stanja narodnooslobodilačkog pokreta. Osim toga, u drugoj polovini aprila te godine otpočela je tzv. treća neprijateljska ofanziva na slobodnu teritoriju u istočnoj Bosni. Na to je uticao i Izvršni komitet Komunističke internacionale, koji u to vreme nije dozvoljavao stvaranje bilo kakvog organa koji bi parirao jugoslovenskoj izbegličkoj vladi, koju je u to vreme Sovjetski Savez priznavao, ili bi mogao negativno da utiče na odnose između Sovjetskog Saveza i zapadnih saveznika. Ne zanemarujući te međunarodne okolnosti,

¹⁴ V kongres Komunističke partije Jugoslavije, str. 86.

¹⁵ Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu jugoslovenskih naroda, tom V, knj. 3, Vojnoistorijski institut Jugoslovenske narodne armije, Beograd, 1952, str. 7—13.

Josip Broz Tito i rukovodstvo narodnooslobodilačkog pokreta nastojali su i dalje da stvore jedan centralni organ vlasti u zemlji koji bi objedinjavao rad narodnooslobodilačkih odbora.

Osnivanje Privremenog upravnog odseka i njegova uloga

Oktobra 1942. godine Tito je izdao Naredbu o osnivanju Privremenog upravnog odseka pri Vrhovnom štabu.¹⁶ Trebalo je da taj odsek vodi unutrašnje poslove na oslobođenoj teritoriji, u koje su spadali: organizacija i kontrola pozadinskih vojnih vlasti (komande područja, komande mesta, partizanske straže); davanje direktiva narodnooslobodilačkim odborima i pružanje pomoći u njihovom radu da bi postali stvarni organi demokratske narodne vlasti i kontrola njihovog rada, i propaganda u zemlji i inostranstvu.¹⁷ Na osnovu tih zadataka, Privremeni upravni odsek je imao ulogu centralnog organa narodne vlasti dok se ne obrazuje narodnooslobodilački odbor Jugoslavije, odnosno drugi odgovarajući organ centralne vlasti u Jugoslaviji.

Privremeni upravni odsek, koji je radio samo kraće vreme pod Titovim neposrednim rukovodstvom, imao je značajnu ulogu u pripremama za sprovođenje izbora za narodnooslobodilačke odbore i obrazovanje sreskih i okružnih narodnooslobodilačkih odbora tamo gde još nisu postojali, formiranju komandi mesta i komandi područja i, na osnovu posebne naredbe, formiranju vojnih sudova, formiranju obaveštajne službe u pozadini i službe gonjenja, organizovanju službe snabdevanja Narodnooslobodilačke vojske, oživljavanju privrednog života na prostranoj oslobođenoj teritoriji itd.

Početkom novembra 1942. reorganizovane su oružane sile revolucije. Od mnogobrojnih brigada obrazovane su divizije i korpusi i stvorena Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije. To je bio prelomni trenutak u razvoju oslobodilačke borbe. Tada su stvoreni i potrebni uslovi za oživotvorenje Titove ideje o osnivanju jednog centralnog političkog tela narodnooslobodilačkog pokreta. Prema njegovoj oceni, u jesen 1942. postalo je nužno stvaranje jednog opšteg političkog tela za celu zemlju, koje će povezivati sve napore naših naroda.¹⁸

¹⁶ Josip Broz Tito, *Sabrana djela*, knj. 12, str. 162.

¹⁷ *Isto*, str. 162.

¹⁸ Videti: Iz članka Josipa Broza Tita, *U Bihaću su položeni temelji jedinstva naše zemlje i stvoreni prvi oblici nove narodne vlasti*, „Bihaćka republika 4. 11. 1942—29. 01. 1943” — Zbornik članaka, knjiga 1, Muzej AVNOJ-a i Pounja, Bihać, 1965, str. 10.

Snažan uspon narodne vlasti na oslobođenom delu Jugoslavije, kao i porast i jačanje narodnooslobodilačkog pokreta u celini, Tito je ocenio povoljnim za obrazovanje jedinstvenog centralnog organa narodne vlasti. To je uslovila i činjenica da su domaći i inostrani protivnici narodnooslobodilačkog pokreta jačali svoje aktivnosti i, uprkos svojim unutrašnjim suprotnostima, u jednom bili složni — u zajedničkoj borbi protiv narodnooslobodilačkog pokreta.

S obzirom na sve te okolnosti, na Titovu inicijativu, Centralni komitet KPJ i Vrhovni štab doneli su odluku o sazivanju skupštine narodnih predstavnika u oslobođenom Bihaću, na kojoj je trebalo da se obrazuje Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije. O toj nameri Tito je depešom, 12. novembra 1942, obavestio Izvršni komitet Komunističke internacionale, u kojoj se, pored ostalog, kaže: „Mi sada formiramo nešto kao vladu, a zvaće se: Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije. U komitetu će biti zastupljene sve nacionalnosti Jugoslavije i razne bivše partije.”¹⁹

Već tada su Tito i rukovodstvo narodnooslobodilačkog pokreta bili odlučni da se formira jedno telo koje će imati karakter najvišeg organa vlasti u Jugoslaviji i svoj izvršni organ, tj. neku vrstu vlade. Razmišljalo se i o njegovom nazivu i organizaciji. Tako je napuštena ranija ideja o formiranju narodnooslobodilačkog odbora Jugoslavije. To se vidi iz Projekta uredbe o ustrojstvu Veća narodnog oslobođenja Jugoslavije i Veća narodnih poverenika, u kojem se kaže da je Veće narodnog oslobođenja Jugoslavije najviša zakonodavna, izvršna i sudska vlast u Jugoslaviji. Prema tom projektu, predviđalo se da Veće narodnih poverenika ima sedam resora. To su, uglavnom, isti resori koje je kasnije imao Izvršni odbor AVNOJ-a. Međutim, Veće narodnog oslobođenja Jugoslavije, kao najviši organ vlasti u Jugoslaviji, i Veće narodnih poverenika Jugoslavije nisu formirani.

Osnivanje AVNOJ-a i značaj njegovog prvog zasedanja

Na inicijativu Josipa Broza Tita i rukovodstva narodnooslobodilačkog pokreta, krajem novembra 1942, u Bihaću je formirano, i održalo svoje prvo zasedanje Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije, najviše opštejugoslovensko političko telo. Zbog međunarodnih okolnosti već na prvom zasedanju AVNOJ se nije mogao proglasiti za najviši organ vlasti u Jugoslaviji. Naime, uoči zasedanja, u odgovoru na Titovu depešu od 12. novembra 1942, Izvršni komitet Kominterne preporučio je da se obrazuje jedno opšte-

¹⁹ Josip Broz Tito, *Sabrana djela*, knj. 12, str. 232.

političko predstavništvo, a ne telo koje bi moglo biti pandan jugoslovenskoj izbegličkoj vladi. Rukovodstvo narodnooslobodilačkog pokreta, s Titom na čelu, prihvatilo je u tadašnjim uslovima tu sugestiju da se ne bi stvarale teškoće Sovjetskom Savezu u odnosima sa zapadnim saveznicima. Tako se u poslednjem trenutku odustalo od odluke o osnivanju Veća narodnog oslobođenja Jugoslavije i Veća narodnih poverenika Jugoslavije, kako je bilo predviđeno projektom uredbe i u vreme neposrednih priprema Zasedanja. Tito je to objasnio u svom referatu na Prvom zasjedanju AVNOJ-a.²⁰

To što je na Prvom zasjedanju AVNOJ-u određen takav položaj nimalo nije umanjilo značaj njegovog stvaranja, jer je AVNOJ od svog osnivanja bio svojevrsan parlament, jedini te vrste u tadašnjoj okupiranoj Evropi. To je bio odlučujući korak u stvaranju i izgradnji nove države i političkog sistema, jedan od vidova ostvarivanja ciljeva za koje su se borili narodi i narodnosti Jugoslavije. U prilog tome obično se navode delovi iz Rezolucije, u kojoj se govori o osnovnim zadacima AVNOJ-a, kao i delovima iz Titovog referata sa Zasedanja, u kojem govori o karakteru i zadacima tog tela i o potrebi za obezbeđenjem čvršće organizacije političke vlasti.²¹ U tom kontekstu spominje se i depeša kojom je posle Prvog zasjedanja AVNOJ-a Tito obavestio Izvršni komitet Kominterne.

Osnivanjem AVNOJ-a, kako je dvadesetak godina kasnije ocenjivao Tito, utemeljeno je istinsko bratstvo i ravnopravnost svih naroda Jugoslavije i jedno novo i pravednije društveno uređenje.²² S razlogom se stvaranje AVNOJ-a smatra jednom od najvećih tekovina narodnooslobodilačke borbe do tog vremena, a u Izvršnom odboru AVNOJ-a i njegovim odsecima bili su začeci privremene vlade i nove državne uprave.

3. Stvaranje i izgradnja Jugoslavije u demokratsku i federativnu zajednicu

Posle osnivanja AVNOJ-a, rukovodstvo narodnooslobodilačkog pokreta, a posebno Tito, preduzimalo je i praktične mere da se Jugoslavija izgrađuje na osnovama ravnopravnosti svih naroda i narodnosti. U narodnooslobodilačkom ratu nastajala je, razvijala se i izgrađivala socijalistička Jugoslavija na demokratskoj i federativnoj osnovi, kao državna zajednica ravnopravnih naroda i narodnosti.

²⁰ *Prvo i Drugo zasjedanje AVNOJ-a*, „Stvarnost”, Zagreb, 1963, str. 23.

²¹ *Isto*, str. 23.

²² *Bihaćka republika*, str. 10.

U teškim ratnim uslovima Komunistička partija Jugoslavije i Tito uspeli su da okupe, pokrenu i udruže u revolucionarnu oslobodilačku borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika sve narode i narodnosti, i stvore perspektivu za izgradnju Jugoslavije u demokratsku i federativnu zajednicu. Oni su to mogli da učine zbog toga što je od samog početka oslobodilačke borbe na borbenoj zastavi KPJ bila ispisana parola o bratstvu i jedinstvu.

Otvaranjem perspektive nove zajednice ravnopravnih naroda i narodnosti, prema Titovim rečima, narodnooslobodilački pokret je mogao mobilisati osnovne snage svih naroda Jugoslavije u borbi za slobodu i socijalizam. U zajedničkoj borbi kovalo se bratstvo i jedinstvo jugoslovenskih naroda. Stvaranjem bratske zajednice ravnopravnih naroda socijalističke Jugoslavije postavljen je temelj na kome se izgrađivala i razvijala naša zemlja.²³ Samo povezivanje borbe naroda i narodnosti Jugoslavije sa socijalnim i nacionalnim oslobođenjem moglo je garantovati uspeh u revoluciji. Izuzetan značaj u vezi sa tim ima Titova misao o nerazdvojenoj međusobnoj povezanosti narodnooslobodilačke borbe i nacionalnog pitanja u Jugoslaviji, navedena u članku: „Nacionalno pitanje u Jugoslaviji u svetlosti narodnooslobodilačke borbe”, prvi put objavljenom u partijskom glasilu „Proleter”, br. 16, od decembra 1942. godine. Tada je Tito, između ostalog, naglašavao: „Riječ narodnooslobodilačka borba bila bi samo jedna fraza, pa čak i prevara kada ona ne bi, osim oslobođenja Jugoslavije, značila u isto vrijeme i oslobođenje Hrvata, Slovenaca, Srba i Makedonaca, Albanaca, Muslimana itd, kada narodnooslobodilačka borba ne bi imala taj sadržaj da zaista nosi slobodu, ravnopravnost i bratstvo svim narodima Jugoslavije. U tome i jeste bit narodnooslobodilačke borbe.”²⁴ I zaista, bez jasnog marksističkog programa KPJ za povezivanje klasnog i nacionalnog oslobođenja nije bilo moguće ni zamisliti stvaranje i izgradnju Jugoslavije na navedenim osnovama.

Titove reči bile su u to vreme putokaz za osnivanje zemaljskih antifašističkih veća narodnog oslobođenja u pojedinim delovima Jugoslavije. To je vreme kada je Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije postigla velike uspehe na celom jugoslovenskom ratištu. Tako se, uporedo s razvojem i jačanjem Narodnooslobodilačke vojske

²³ Josip Broz Tito, *Govori i članci*, knj. 1, „Naprijed”, Zagreb, 1959, str. XXXIII.

²⁴ Josip Broz Tito, *Sabrana djela*, knj. 13, str. 99.

i stvaranjem velikih slobodnih teritorija, pokazalo kao nužno razvijanje i jačanje organa vlasti u pojedinim zemljama i pokrajinama i za područje Jugoslavije kao celine.

Neposredno posle Prvog zasjedanja AVNOJ-a, CK KPJ, na osnovu navedenog Titovog članka, pokrenuo je pitanje osnivanja zemaljskih antifašističkih veća narodnog oslobođenja u krajevima gde još nisu bila formirana ili su prestala da deluju zbog otežanih ratnih uslova. U ostvarivanju tog zadatka bila je značajna uloga Izvršnog odbora AVNOJ-a. Zbog otpočinjanja četvrte, a ubrzo i pete neprijateljske ofanzive, rad na njihovom osnivanju je nastavljen u leto i jesen 1943. godine. Tako su, uz sve teškoće i specifičnosti vremena, između Prvog i Drugog zasjedanja AVNOJ-a obrazovana zemaljska antifašistička veća narodnog oslobođenja, izuzev u Makedoniji i Srbiji, gde su formirana 1944. godine.

Stvaranje zemaljskih antifašističkih veća narodnog oslobođenja bilo je novi doprinos izgradnji jugoslovenske državne zajednice na novim osnovama. Međutim, time još nije bila dovršena federativna „zgrada” Jugoslavije, iako su zemaljska antifašistička veća narodnog oslobođenja činila njene početne elemente. U to vreme učvršćena je i proširena organizacija narodnooslobodilačkih odbora, a njihov rad su objedinjavala i usmeravala zemaljska antifašistička veća i glavni narodnooslobodilački odbori. Na taj način je nova, narodna vlast, koja se stvarala i izgrađivala u teškim ratnim uslovima i prilikama, bila organizaciono povezana odozdo naviše, od osnovice do vrha.

Uoči Drugog zasjedanja AVNOJ-a u Jugoslaviji je postojala veoma razgranata mreža organa nove revolucionarne demokratske narodne vlasti, oličenih, pre svega, u narodnooslobodilačkim odborima. U to vreme uslovi su omogućavali preduzimanje novih mera za stvaranje i izgradnju jugoslovenske federacije i donošenje odluka o budućem društvenom i političkom uređenju Jugoslavije, kojima bi se to i pravno potvrdilo, i nametali potrebu za konstituisanjem AVNOJ-a, kao najvišeg zakonodavnog i izvršnog predstavničkog tela Jugoslavije.

Istorijski značaj odluka Drugog zasjedanja AVNOJ-a za izgradnju Jugoslavije na demokratskoj i federativnoj osnovi

Ono što se nije moglo postići na Prvom zasjedanju AVNOJ-a ostvareno je godinu dana kasnije, na njegovom drugom zasjedanju. To je omogućavao izmenjen odnos snaga, vojnih i političkih, na

unutrašnjem i na međunarodnom planu. U takvim okolnostima na Drugom zasjedanju AVNOJ-a donete su istorijski značajne odluke za dalji revolucionarni preobražaj društva i izgradnju političkog sistema na sasvim novim osnovama. Između ostalog, doneta je odluka o konstituisanju AVNOJ-a u vrhovno zakonodavno i izvršno predstavničko telo naroda Jugoslavije i o izgradnji Jugoslavije na federativnoj i demokratskoj osnovi.

Prerastanje AVNOJ-a iz opštepolutičkog u vrhovno zakonodavno i najviše izvršno i predstavničko telo Tito je u svom izveštaju (referatu) na Zasedanju u Jajcu označio kao posebnu etapu u razvitku narodnooslobodilačke borbe.²⁵ To je bio preduslov za donošenje svih ostalih odluka značajnih za dalji razvoj narodnooslobodilačke borbe i izgradnju nove države. Na osnovu te odluke, obrazovana su dva nova organa državne vlasti — Predsedništvo AVNOJ-a i Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije, koji je, kao izvršno telo, imao funkcije privremene vlade.

Sa stanovišta nastanka i razvoja političkog sistema u narodnooslobodilačkom ratu i otvaranja perspektive razvoja svim narodima i narodnostima najvažnija je bila odluka Drugog zasjedanja AVNOJ-a o izgradnji Jugoslavije na federativnoj i demokratskoj osnovi. Tom ustavotvornom odlukom bili su i pravno postavljeni temelji federativne organizacije nove jugoslovenske države i društva — nove Demokratske Federativne Jugoslavije, bratske zajednice ravnopravnih naroda i narodnosti.

Odluke Drugog zasjedanja AVNOJ-a bile su ustavotvorne. Njima su bila rešena najveća, suštinska pitanja koja su se ticala izgradnje i organizacije nove jugoslovenske države i njenog političkog sistema. Te odluke su značile praktično ostvarenje i oživotvorenje nacionalne politike KPJ i Titove zamisli o izgradnji Jugoslavije kao zajednice slobodnih i ravnopravnih naroda i narodnosti. Tako je, konačno, nova država dobila svoj parlament i vladu, i uredila njihov položaj i ulogu, imajući oslonac u sopstvenoj oružanoj sili. Na taj način je dograđen i ozakonjen jedinstveni sistem nove, revolucionarne demokratske narodne vlasti u Jugoslaviji. S obzirom na sve te okolnosti, Tito je navedene odluke Drugog zasjedanja AVNOJ-a uvrstio među najveće uspehe koje su narodi Jugoslavije postigli u toku oslobodilačkog rata.²⁶

Prema navedenim odlukama AVNOJ-a, u 1944. godini zemaljska antifašistička veća narodnog oslobođenja u federalnim jedini-

²⁵ *Prvo i Drugo zasjedanje AVNOJ-a*, str. 169.

²⁶ Josip Broz Tito, *Govori i članci*, knj. 1, str. 182—183.

cama takođe su se konstituisala u vrhovna zakonodavna i izvršna predstavnička tela i obrazovala svoje organe za obavljanje izvršno-upravne funkcije. Osnovni značaj svih tih zasedanja bio je u tome što su njima položeni temelji federalnih jedinica u Jugoslaviji. To je označavalo važan korak u konstituisanju Jugoslavije na demokratskim i federativnim osnovama.

Dve godine posle Drugog zasedanja AVNOJ-a, Ustavotvorna skupština je, 29. novembra 1945, proglasila Republiku, i time rešila pitanje monarhije. Put do proglašenja Republike, međutim, nije bio nimalo lak ni jednostavan. O tome je Tito iscrpno govorio u svom političkom izveštaju na Petom kongresu KPJ 1948. godine, a činio je to i u drugim prilikama.

*

Prema razumljivosti ideja koje je pokretao i za čije se oživotvorenje uporno zalagao i borio, povezivanju stvaranja i izgradnje narodne vlasti i, uporedo s tim, oružane sile narodnooslobodilačkog pokreta, koncipiranju određenih rešenja i neposrednom angažovanju da se ona ostvare, sudbonosnim odlukama koje je donosio, traženju oslonca u radničkoj klasi, u savezu s ostalim radnim slojevima naroda, i povezivanju njihovih postojećih i istorijskih interesa, stvaralačkoj primeni marksizma u konkretnoj jugoslovenskoj društvenoj stvarnosti, usklađenosti reči i dela, uspešnom spoju teorije i prakse, viđenju celine odnosa, kontinuitetu stavova i pogleda o najvažnijim pitanjima razvitka i nalaženju odgovora na ta pitanja, ulivanju optimizma i vere i otvaranju perspektive u bolju sutrašnjicu itd., neosporno je da je Tito bio glavni strateg revolucije i tvorac nove, socijalističke Jugoslavije. Titovo delo, pa i kada se radi o njegovoj ulozi u stvaranju i izgradnji narodne vlasti, svedoči o istorijskoj ličnosti epohe u kojoj je živeo, delovao i u čiju je suštinu pronicao.

SUMMARY

TITO'S CONTRIBUTION TO THE CREATION AND DEVELOPMENT OF PEOPLE'S AUTHORITIES IN THE NATIONAL LIBERATION WAR

The matter of creation of bodies and organs of the new, popular, authorities was approached in an organized manner from the outset of the armed uprising. Tito was stressing the point that the national liberation struggle would not have been so effective if the Yugoslav popular masses were not seeing in it, beside the victory over fascism, the perspective of victory over the old and hated bourgeois social establishment in Yugoslavia, over the system of class exploitation and national oppression. New bodies and organs of authorities came into being following the initiative of the leadership of the Communist Party of Yugoslavia, headed by Tito.

The creative role of Josip Broz Tito can also be seen from the fact that he initiated the creation of the revolutionary popular Army, as the armed of the revolution, that was being formed along with the establishment of national liberation committees and the people's authorities in general. This process of parallel creation of the two was in fact the process of merging the national liberation war with the socialist revolution, of realization of the marxist policy of merging the struggles for national and social liberation.

In addition to the efforts he was investing into the creation and development of national liberation committees, as the basic form of the new, revolutionary, democratic popular authorities, Tito advocated the establishment of a central authority body in Yugoslavia from the outset of the armed uprising. His idea of creation of such an authority body originated in parallel with his idea of initiation of the armed uprising and revolution.

In the war conditions Tito's revolutionary vision of the republic was realized — by merging of the struggles for national and social liberation, by building up a Yugoslavia based on federal and democratic foundations, and by its final forming as a community of equally righted nations and nationalities. Tito was the chief strategist of the revolution and the creator of the new, socialist, Yugoslavia. Tito's work also in the domain of creation of popular authorities confirms the fact that he was a historical personality of his epoch, into whose essence he had the deepest insight.

LA CONTRIBUTION DE TITO A LA CREATION ET A L'EDIFICATION DU POUVOIR POPULAIRE DANS LA GUERRE DE LIBERATION NATIONALE

La création des nouveaux organes du pouvoir populaire fut entreprise dès le début même de la résistance armée. Tito avait souligné que la lutte de libération nationale n'aurait pas pu être aussi réussie si les masses populaires yougoslaves n'y avaient pas vu, outre la victoire à remporter sur le fascisme, une perspective de triompher sur l'ordre bourgeois impopulaire de l'ancienne Yougoslavie et de mettre fin au système d'exploitation de classe et nationale. Les nouveaux organes du pouvoir ont été fondés à l'initiative de la direction du PCY avec Tito à sa tête.

Le rôle créateur de Josip Broz Tito consiste à ce qu'il a pris l'initiative de la formation d'une armée populaire révolutionnaire en tant que force armée de la révolution, parallèlement à la formation des comités de la libération nationale et pouvoir populaire pris dans son ensemble. Ce fut au fait l'association de la guerre de libération nationale à la révolution socialiste, une mise en oeuvre de l'idée marxiste de l'association de la lutte pour la libération nationale à celle pour l'émancipation sociale.

Outre son activité déployée en faveur de la création et du développement des comités de la libération nationale en tant que formes et organes principaux du nouveau pouvoir populaire démocratique révolutionnaire, dès le début de l'insurrection armée Tito s'était engagé en faveur de la création d'un organe central du pouvoir en Yougoslavie. Son idée de la création d'un tel organe du pouvoir évolua parallèlement à celle de l'organisation de l'insurrection et de la révolution.

Dans les conditions de la guerre et de la révolution fut incarnée la vision de la république de Tito par l'association de la lutte pour la libération nationale à celle de l'émancipation sociale, par l'édification de la Yougoslavie suivant les principes fédératifs et démocratiques et par sa forme définitive en tant que communauté des nations et des nationalités égales en droits. Tito fut ainsi le principal stratège de la révolution et l'architecte de la Yougoslavie socialiste nouvelle. Au sujet du rôle qui a été le sien dans la création et dans l'édification des pouvoirs populaires, l'oeuvre de Tito témoigne du fait qu'il a été la personnalité historique de son époque et qu'il a su pénétrer l'essence profonde de cette dernière.

ВКЛАД ТИТО В СОЗДАНИЕ И СТРОИТЕЛЬСТВО НАРОДНОЙ ВЛАСТИ
В НАРОДНО-ОСВОБОДИТЕЛЬНОЙ ВОЙНЕ

Создание органов новой, народной власти началось с первых дней вооруженного восстания организованным способом. Тито подчеркивал, что народно-освободительная борьба не была бы такой успешной, если бы народные массы в ней не видели, кроме победы над фашизмом, и перспективу победы над старым ненавистным буржуазным строем в Югославии, над строем классовой эксплуатации и национального угнетения. Новые органы власти были созданы по инициативе руководства КПЮ во главе с Тито.

Творческая роль Иосипа Броза Тито заключалась в том, что по его инициативе, наряду с созданием народно-освободительных комитетов и народной власти в целом, создавалась и революционная народная армия, как вооруженная сила революции. На самом деле это означало связывание народно-освободительной войны и социалистической революции, проведение в жизнь марксистской линии соединения борьбы за национальное и социальное освобождение.

Кроме деятельности, связанной с созданием и развитием народно-освободительных комитетов, как формы и основных органов новой, революционной демократической народной власти, Тито с самого начала вооруженного восстания отстаивал основание центрального органа власти в Югославии. Это идея о создании такого органа власти возникла одновременно с идеей о поднятии восстания и революции.

В условиях войны и революции претворена в жизнь идея товарища Тито о республике, путем связывания борьбы за социальное и борьбы за национальное освобождение, строительства Югославии на федеративных и демократических основах и путем ее окончательного оформления, как содружества равноправных народов и национальностей. Тито был главным стратегом и творцом новой социалистической Югославии. Дело Тито, если речь идет о его роли в создании и строительстве народной власти, подтверждает, что он был исторической личностью эпохи, в которой он жил и в суть которой он проникал.